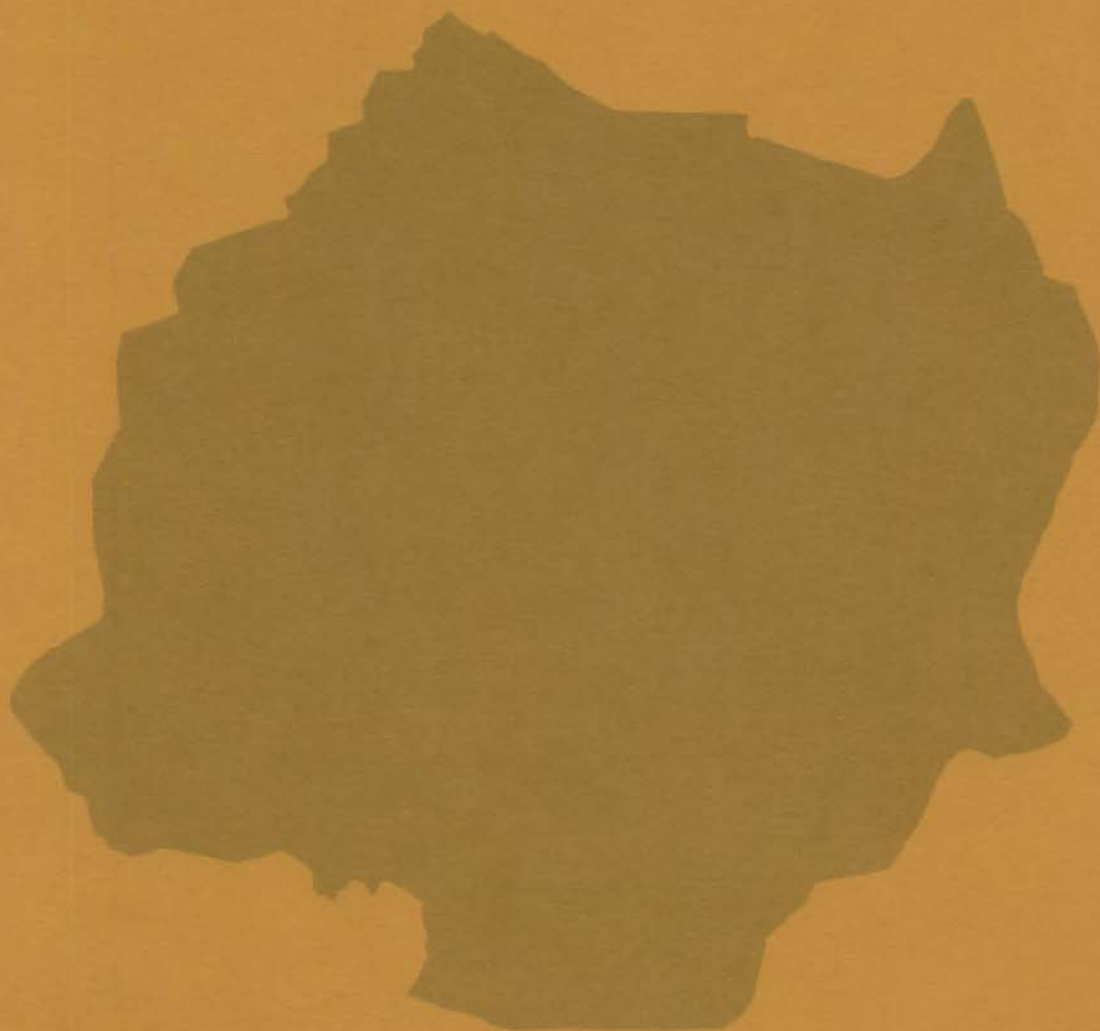

't inschrien

zeventiende jaargang nr. 2 april 1985 kwartaaluitgave

Transport van bier

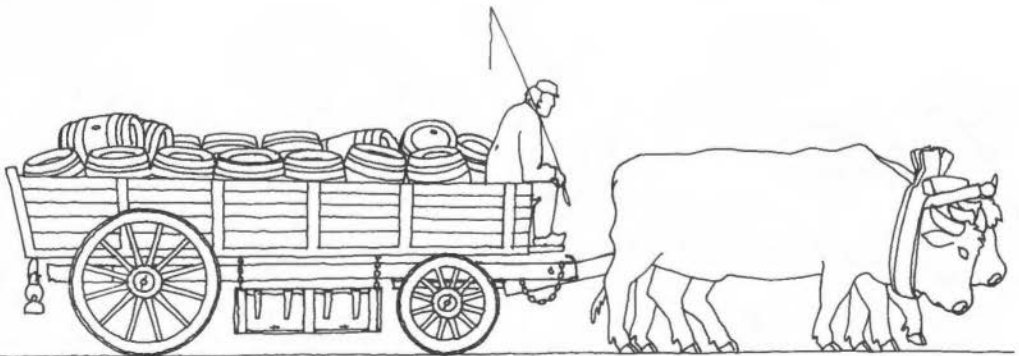
Als ik over dit onderwerp ga schrijven dan moet ik eerst vaststellen dat bier zwaar van gewicht is, ook al omdat het vroeger verpakt was in eikenhouten vaten met een dikte van plm. 4 cm. En dit weegt nogal wat.

Aan deze emballage wordt, naast grote zorg voor de inhoud, veel aandacht gegeven. Het vervoer geschiedde in forse, houten wagens die aan de onderzijde, aan vier ijzeren stangen, een 'ijsbak' droegen waarin het ijs werd meegevoerd dat de klant nodig had om het bier, vooral in de zomer, koel te houden. In de brouwerij waren speciale ijskelders aanwezig waarin de voorraad ijs was opgeslagen. Dit ijs werd in de winter 'geogst' in de 'Ketelplas' een water op het z.g. Pruisische Veld bij Hengelo. Het gesleep met dit ijs was altijd een heel gedoe en men was blij toen de Duitschers op de markt kwamen met een ijsmachine van het systeem 'Linde' die het mogelijk maakte ten allen tijde ijs te maken in staafvorm.

In het begin (nu meer dan een eeuw geleden) werden deze wagens getrokken door ossen. Dit waren goedmoedige domme-

krachten, gecasteerde stieren, die elke hoop op nakomelingschap hadden moeten laten varen. Zij werden naderhand ook ingezet bij de Ned. Heidemaatschappij die er de Twentsche heidevelden mee openscheurde. Het waren stoere trekkers maar geen harde lopers en voerman Naads, die dagelijks met hen op de Enschedese tour ging, had daarvoor een gehele werkdag nodig. Als hij dan van het ene café naar het andere zoude kreeg hij wel eens zoveel gratis biertjes te drinken dat hij bij thuiskomst van de bok getild moest worden, Maar och, dat was niet zo erg in die tijd. Wegverkeer was er nauwelijks en de os, en later het paard, wist de weg!

Het vervoer veranderde wel toen er paarden werden aangeschaft. Dit waren prachtdieren van het zware Belgisch-Ardenner type. In de nieuwe stal stonden zij met zijn twaalven, ieder in zijn eigen box. Aan het kop-einde kwam het naamplaatje te hangen van het betreffende dier. Daarnaast het leren tuig met blinkend koper. Het was een genot zo'n span te zien uitrijden in hun beste pak onder de hoede van de voerman met zijn zwart leren voor-

Biertransport per ossenwagen.

schoot. De Heineken brouwerij heeft nog lang reclame met deze spannen gemaakt in de straten van Amsterdam.

In dit verband nog even iets over 'Stal-Dieks', de man die de paarden verzorgde en die de dieren als zijn kinderen beschouwde. Toen het laatste paard het erf verliet om naar de slager te gaan was Dieks volkomen van de kaart. Zijn snikkend commentaar was: 'Now loat mi'j ook mèr goan, meneer!'

In ijsvrije winters was men gedwongen ijs te importeren uit Noorwegen. Het kwam hier aan in grote, glasheldere kubussen. Dit was kostbaar en kwam ook zelden voor. De ijsmachine moest ten slotte ook het veld ruimen. De techniek vond andere middelen om het koelprobleem op te lossen. In de allerlaatste tijd zetten de vrachtwagens bij de klant grote tanks met bier neer. Deze tanks zijn voorzien van inwendige koeling. Niet alleen geeft dit een bespa-

ring in de vervoerskosten, het nieuwe systeem komt ook de kwaliteit van het bier ten goede.

In de loop der jaren was er meer veranderd. De houten transportvaten, hoe aantrekkelijk voor het gezicht ook, werden allengs vervangen door stalen vaten, die niet meer gepikt behoeften te worden, zoals dit het geval was met de voorgangers. Reparatiekosten vielen grotendeels weg en de reiniging was eenvoudig.

De komst der auto's was van grote invloed op het transport. Werd begonnen met enkele kleinere wagens, aantal en capaciteit groeiden al spoedig, zodat voor het wagenpark garages moesten worden gebouwd. De actie-radius werd aanmerkelijk vergroot en thans doorkruisen machtige vervoerskolossen het hele land, brengen het bier ter plaatse en voeren grondstoffen aan. Hierdoor verloren de Ned. Spoorwegen wel een klant. Onze expeditie-chef die

Industrie-transport met paard.

Eén van de eerste opleggers met aanhangwagen, Chenard Walker, ± 1930. Op de voorgrond de schrijver.

als een lopend spoorboekje de hele treinloop in zijn hoofd had en een dagelijkse bezoeker was van de expeditie-loods, kwam daar minder.

De tweede wereldoorlog bracht nogal strubbelingen met zich mee voor het vervoer. Benzinegebrek bracht de geesten in beweging. Personenauto's gingen rijden met belachelijk aandoende gaszakken. Overal hakte men houtblokjes om daarmee de generatoren te voeden die de vrachtwagens lieten lopen. Niet zo mooi was het maar men was geholpen en het biertje bleef! Het biertransport betrof niet langer het vatenbier, reeds eerder had men op het fabrieksterrein een moderne bottelarij gebouwd waarin elk uur een stroom flessen werd gewassen, gevuld met bier en frisdranken, gesloten en gëeticketeerd. Dit vorderde aanpassing van de emballage. Kisten en kratten deden hun intrede in het bedrijf. En zo gingen dagelijks de auto's naar de afnemers en groot-

winkelbedrijven, welke laatste af spoedig behoorden tot de grootste slokop!

A.C. Meyling

Vragen

In Rossum bestaat nog een markebestuur. Ondergetekende prijst zich gelukkig daar deel te van mogen uitmaken. Hij heeft gehoord, dat in Usselo ook nog een markebestuur is. Zijn er nog meer markebesturen in Twente?

Ondergetekende is bezig markekeien van Rossum en Volthe op te sporen en vraagt zich af, wie eigenaar is van de keien: het markebestuur of de eigenaar, op wiens grond de kei ligt, hetgeen in de praktijk betekent, dat er dan twee eigenaren zijn; immers de kei ligt op de grens van twee marken, wat meestal beduidt, dat de eigenaren uit twee misschien wel drie verschillende marken komen.

Ik hoop hierop antwoord te krijgen.
Rossum, H. Engelbertink

'Utrechts' hout op Twentse boerderijen (2)

Gerard Adriaen Meyer was circa 37 jaar toen men hem op Espelo op de vingers kwam kijken. Hij had een grief tegen de Utrechtse heren die hem het rentmeesterschap hadden ontnomen. De apothekhoudende arts Gerard Landreben, rentmeester in deeltijdbaan van St. Pieter in de periode 1702-1710, beschouwde hij als een onderkruiper.

Lintelo was een van de vele leden van het college van burgemeesters dat Oldenzaal in die tijd kende. Hij overleed¹⁵⁾ aldaar op 16 januari 1721. In Losser werd het gezelschap ontvangen door het echtpaar Jan Deppenbroek en Wychert Wiggerink. Ik ga er daarbij van uit, dat het kapittel de huiswinningsbrief¹⁶⁾ van 17 september 1704 met de gebruikelijke jarenlang vertraging heeft laten uitreiken.

In hetzelfde verslag¹²⁾ waaruit hierboven over Geerlinckboer werd geciteerd, (periode 1596-1602) staat over Deppenbroek: *'Item in der buerschap Losser licht een erve gehieten Diepenbroick ende hoert den heren, dan die luiden sinnen vry. Ende geven t'pachte vyff mudden een schepel roggen ende vyff mudden een schepel molts ende als dair akeren is een meerten vercken.*

Diepenbroick heft Lephardt Schulten tot behoeff van syn soene Gerrit Schulten in erf-pacht genomen vermoge het accort dairvan synde ende wairvan myn heren sal gelieven die brieven te laten depescheren. Dan tegenwoirdige gebruycker des goedes die noyt betailt ende het holtgewas geweldiger handt vernielt, heft baven het gebot van hoger overichheit, die oick gien huiswinnige gedain heft, is een soldait ende avergeven mensche, die men qualick sonder met die justitie te straffen, sal tot obedientie konen brengen'.

Mijn sympathie gaat uit naar de onbeken-

de soldaat die het veld moest ruimen voor Gerrit Schulten, zoon van de rentmeester.

Op 10 juli 1762¹⁷⁾ kocht het echtpaar Herman en Geertken Deppenbroek, bijgestaan door schoonzoon Gerrit Mulderman, het erf voor f 7000,-, een exorbitant hoge som in vergelijking met de bedragen waarvoor baron du Tour na 1770 boerderijen van de hand deed. De achtergronden hiervan hoop ik nog eens apart te kunnen belichten.

Het huidige erve Deppenbroek ligt aan de Broekhoekweg 32 en wordt bewoond door de gebroeders H. en H. Luyerink. Tot slot het erf Ulsmannink of Repink waar de gecommiteerden ook op 7 december 1702 een bezoek brachten.

Gebruiker¹⁸⁾ ervan was Lambert Wilmes. Na 1770 is dit erf, dat aan de rand van Ootmarsum lag, door baron Du Tour in vele kavels verkocht aan diverse personen. Rentmeester Verrotten vond het daar omtrent 1760 maar een vreemde zaak. Dit blijkt uit zijn vraag⁷⁾ aan het kapittel hoe zich te gedragen, aangezien er op de grond van 'Olsmanninck by Ootmaersum geen huys staat, den bruyker in Munsterland is en de parceelen door hem aen verscheyde tot syn profyt verpacht worden, schynende sulx tegen 't hoffrecht'. Nog even terug naar Gerard Adriaan. Als rentmeester-hofmeijer van circa 23 jaar, rapporteert¹⁹⁾ hij anno 1688 aan het kapittel:

- a. uw bevestiging ontvangen van de overgemaakte 889 gld. en 16 st. als opbrengst voor verkochte bomen.
- b. hierbij gaan 200 caroli-guldens als voorschot op de pachten.
- c. de jonge boer van het erve Ensink in Vasse was hier op bezoek met de moeder en broer van zijn vrouw. Zij 'lamenteerden seer dat hy en syn vrouw

Zijaanzicht van het nog resterende Huis op het landgoed Espelo met een deel van het bruggetje over de Vergersbeek. Foto Twentsche Courant dd. 6-10-1983.

met syn vaeder en moeder als oude luyden synde en wonderlycke mensen niet langer koste huys houden, versoeckende oversulck dat die oude luyden op die lyefftucht moghten gaen woonen en dat u. ed. ehrweerde haer sulx mochten vergunnen en tot opperbouwinge van een lyefftuchshuys een eiken boom ver-eeren'.

- d. Waegelaer, Wesseler en Wyffker (dringen?) starck an om holt tot een nyen gevell, enz.

De brief was gedagtekend: 'Espeloe den 23 april 1688, Gerardt Adriaen Meyer, Hoffmeyer des haeves Espeloe'.

Op 3 juni d.a.v. kwam het antwoord:

ad c. 'geen lyffuchtshuys sal worden geconsenteert noch hout daertoe gegeven'.

ad d. accoord, het hout wordt aangewezzen 'tot de minste schade voor deser cappittel'.

In mei 1727 vraagt) Guill. Landreben, zoon van Gerard en diens opvolger als rentmeester van 1716-1752, aan het cappittel om 'enig hout, minst voordelig in 't wassen zynde' aan te mogen wijzen om Rokkerink in Lonneker in de gelegenheid te stellen zijn bouwvallig huis te repareren.

In de geschiedenis van het erve De Rokker – nu de boerderij van de heer B.J.Th. Kiewik, Beuvinkweg 40 in Lonneker – komt een 'promotie' voor van Herman Rokkering¹²⁾ in 1548. Na de gelijktijdige dood van zijn vader, Johan Rockerynck en hofmeijer Berendt ten Espeloe, hertrouwt de weduwe Fenna ten Espeloe met Herman. Deze oefent daarop tot zijn dood in 1559 het

hofmeijerschap uit als Herman ten Espeloe of Herman de Meyer.

Nog iets over De Rokker. Op 20 september 1703 vond de laatste erfwinning²⁰⁾ plaats door Herman Wolfskotte en zijn vrouw Ge-se Rokkerink. Berend Rokker kocht het erf in 1778 voor f 2000,- van baron D.C. Du Tour van Bellinckhave.

In 1738 vraagt⁷⁾ rentmeester Landreben toestemming tot reparatie van het huis van Loink in Albergen. Hij stelt, dat de nu bouwvallige boerderij van 1 à 2 eeuwen oud, moet worden afgebroken en op een 'bequamer' plaats gezet. Hij vervolgt dan: *'En ofschoon de boere-woninge alhier seer eenvoudig zyn, beloopt sig het afbreken en versetten van deselve al een moye somma. Hy heeft al by my geweest om assistentie van haer hoog. ed. eerw. te versoeken, edog het is niet goed haer versoek so aenstonts toe te staen, off sy sig selven redden kunnen. En doordien dese timmerage al wat veel belopen sal, soude ik haer hoog. ed. eerw. durven raden om aen deselve goetgunstig toe te staen 30 á 40 gulden off so veel als u hooged. eerw. sullen goetvinden en enig hout dat in so een gelegenheit altoos ontbreekt. Ik denke dat hem wel 200 gl. kosten sal, so aen yserwerk, nagels, arbeidsloon etc. U hooged. eerw. kunnen altoos meerder gunst bewysen, want hy heeft selfs ook nog geen erfwinninge gedaen. Maer de gemene boerschulden in de marke en slegte tyden maken dat ik niet kan sien dat hy daer toe nog in staet is. En omdat hy nu geen erfwinning heeft gedaen is seker een reden om sig van een groot bystuir te excuseren'.*

Iets over het erve Loink of Hoenloe. Laatste erfwinning²⁰⁾ 14 juli 1769 door het echtpaar Hendrik Loink en Swenne van de Nieuwe Weme uit Weerselo. De boerderij behoort nu aan de heer J. Demmer en het adres is Ootmarsumseweg 109 in Albergen.

Van 1752 af is de Oldenzaler Dirk Willem Verroten rentmeester. Anno 1766 laat hij het kapittel weten⁷⁾ van plan te zijn de laan

bij het erve Rokkering te beplanten met ruim 200 telgen (jonge boompjes) waartoe de boer uit zijn 'tellegen-gaarden er maar 30 die bekwaam zijn, kan doen'.

Verroten gaat als volgt verder:

'Die boer is zeer brutaal en zegt, dat 't hem te hart zoude vallen de halve kosten van den arbeit tot het zetten van die telligen te moeten dragen en dat hy 't niet wil nog kan doen; dog alzoo hy al een begin gemaakt heeft en 't nu begint tydt te worden, ben ik voornemens een arbeyder of drie die in een dagh à drie die gront wel kunnen klaar maken en maar een stuiver à 8 daags verdienen²¹⁾, by de boer en syn knecht te voegen.

Het honderd beste telligen kan ik voor 7 gld. 10 stuivers kopen, zoodat de kosten niet hoog kunnen lopen en sulk poten voor het capittel het voordeligste zal zyn, doordien de boeren doorgaans de slegste telligen nemen en de grond ook na behoren niet praepareren'.

Dat de relatie tussen Gabriël Davina, hofmeijer van 1748 tot 1771 en het Utrechtse kapittel ernstig was gestoord, weten we van Ter Kuile⁸⁾. Bevestiging ervan is te vinden in de 'marginale appointments' van het kapittel op een brief⁷⁾ van Verroten van circa 1760. De rentmeester rapporteert:

'Den hofmeyer heeft my voorleden weke wederom aangegeven, dat er een dunne eyke boom in het bosch afgesaagt was en versogt die voor sich. Ik hebbe den houtvester daar na toe gesonden, die heeft de boom gesien en verder het bosch wederom gevisiteerd, doch geen schade meer als die boom bevonden. Soo er nu de dieven in 't bosch zyn, behoorde de hofmeyer die gestolen boom niet hebben.

Wyders heeft hy my versogt de heren te willen voordragen of hy niet een half dosyn beukenstammen voor sig behoorde te hebben wegens de overlant van 't houwen van 't beuken hout'.

Utrecht besliste op het eerste punt: 'Deze boom zal gebruykt worden tot reparatie by een boer, daar 't nodig mochte zyn' en op

het tweede punt: 'Afgeslagen'.

Wel werd positief gereageerd op het volgende voorstel van de rentmeester in dezelfde brief:

'Dewyle door het weghakken van soo vele beukenstammen, hier en daar in den bosch van der hof Espelo schone ruimten zyn gekomen om te poten, gelyk er behalven die, verscheyde schone vlakten syn – den heren gecommiteerden kenlyk – die bekwamelyk bepoot konden worden, soo geve haar hoog edele eerw. in bedenking of men in plaats van eyken, die op vele plaatsen in den bosch niet willen wassen, liever soude kunnen poten dennen, die schielyk en op de slegste grond wel voort willen en tegenwoordig by ons in astime komen en soo uw hoog. ed. eerw. dit myn voorstel approberen, soude men een hoekje in den bosch uitsoeken en dat omheynen om met dennensaat te besajen, dus doende wierd den hofmeyer in 't vervolg van tydt belet die hoekjes tot syn voordeel te gebruiken, als meteene om in 't vervolg geen dennen te mogen houwen'.

Tot slot nog de tekst¹⁹⁾ van een waarschuwing en verleiding tot anonieme verklikkerij²²⁾ tegen beloning, die de vrome kerkangers van de St. Jacobuskerk te Enschede tot drie keer over zich heen moesten laten gaan rond de jaarwisseling 1770/'71.

'Vermits syn hoog. wel. geb. gestrengde de heer D.C. baron Du Tour, heer van Nuiveen, Bellinkhof en Hofstede, collonel der cavalerie ten dienste der verenigde Nederlanden etc., in ervaringe is gekoomen, dat sig deese of geene kwaadwillige menschen niet hebben ontsien op eene frauduleuse wyse eiken- of buikenhout te houwen, stande op de hoffhoorige erven en goederen, soo voor deesen aan de capitulaire kerk van St. Pieter te Utrecht hebben behoord en waarvan hy Heer voorthans wettige eigenaar en besitter is geworden.

Soo is hy te raade geworden in en door deesen te belooven een praemie van vier ducaten – buiten en behalven de 50 goudguldens door Ridderschap en Steeden, de

*Hoog Edele Erwaerde Heren
Duan en Capitulaire, Heren van
de kerke te Pieter*

Tot Utrecht

Nademael het den Albestierenden God, na syn Eeuwig en Onveranderlyk Raeds-besluit, behaegt heeft, onsen seer goeerden en geliefden Neef, den Heer GUILL. LANDREBEN, in syn Wel Ed. Leven Medicinæ Doctor tot Oldenzael, na een lang-duurige quinnende siekte, op den 31 Octob. deses Jaers, in het 61de Jaer synes Ouderdoms, uit dit tydelyke in syn Eeuwige Heetlykheid over te brengen; So hebben wy van onsen pligt geagt *WV:st. Ed. Eerw.:* van dit droevig verlies kennisse te geven, niet twyfelende of *WV:st. E. Eerw.:* ^{vullen} sal deel in dese onse droefheid nemen.

Wenschende verders dat de Goedertierne God, *WV:st. Eerw.:* lange Jaren voor alle droevige sterfgevallen genadiglyk sal bewaren en in syn Heylige Protectie nemen wil. Ik blyve

OLDENZAEL
den 31 Octob.
1753.

WV:st. Hoog Edele Eerw.

Ootmoedige en bedroefde Diensse

D. W. Verrotten

Na de dood van de Oldenzaalse arts/rentmeester Gerard Landreben in september 1710, werd zijn 54-jarige weduwe, Johanna Verrotten, aangewezen om de 'goederen pro interim t'administreren'. Ze deed dit tot haar zoon Guiliam ²⁶⁾ zijn studie in de geneeskunde te Leiden op 10 juli 1716 met een promotie had afgesloten, waarna het kapittel hem tot rentmeester benoemde. Mevrouw Landreben stierf, 90 jaar oud, op 24 mei 1746.

Aleida Leurink, echtgenote van dominee Henricus Keller te Losser, maakt in haar dakboek ²⁷⁾ 1698 - 1754 melding van 'docter Landreben tot Oldenzael' en wel op 29 mei 1729, 1 april 1743 en 9 april 1750 ('Jorien medicine van dr. Landreben halt voor pastor omdat geele zucht hadde').

Dirk Willem Verrotten, leraar klassieke talen te Oldenzaal, die Landreben al in 1752 als rentmeester was opgevolgd, verzorgde de hierbij afgedrukte overlijdensannonce ²⁸⁾ van woensdag 31 oktober 1753.

Staatn deeser Provintie by haare resolutie in dato den 21 april 1735 daarop gestelt – aan alle diegeen, welke aan hem zullen bekend maaken dat sig jemant heeft onderstaan of onderstaat eenige eiken- of beukenhout, groot of klein, op voornoemde erven en goederen staande, te houwen, kappen of snyden, soodanig dat den daader of daaders van het fiyt overtuigt kunnen worden, zullende selfs des bekendmaakers naam, desbegeerende, versweegen worden.....'.

Tot zover de 'notificatie' van de toen 57-jarige David Constantyn baron du Tour van Bellinchave, die in een monstertransactie op 19 oktober 1770 het gehele bezit van het kapittel in Twente, Salland en de graafschap Bentheim had gekocht voor bijna 50.000 caroli-guldens, kosten koper. Overgedragen werden hof Espelo, 20 erven en de thinsen, tienden en andere uitgangen uit nog eens 31 andere objecten. Du Tour, in Friesland genaamd²³⁾ de 'Colonel van Nyevenne', stierf op 11 mei 1785 op het Stift te Weerselo²⁴⁾. Nu zijn 200^e) sterfdag nadert, is het m.i. passend daar niet helemaal ongemerkt aan voorbij te gaan. Dank zij de vrij snelle doorverkoop van zijn (hofhorige) erven aan de afzonderlijke pachters – de man zat gewoon op zwart zaad – kwamen vele landbouwers nog ruim vòòr 1800 aan het hoofd te staan van een eigen bedrijf, iets dat bij de z.g. provinciale boerderijen eerst later²⁵⁾ het geval was.

J. Wiefker

Bronnen

15. Oud-archief Oldenzaal, inv. nr. 157: burgerboek 1647-1811.
16. zie nr. 8: blz. 60.
17. Gemeentelijke archiefdienst Utrecht, notariële akte dd. 10-7-1762, inv. nr. 24 1 a 001 nr. 18.
18. Staatsarchiv Münster: Von Raetsche Sammlung inv. nr. F 154 'Register der Einkünfte des Kapitels St. Peter zu Utrecht in Salland, Twenthe und Bentheim in 1699', blz. 4.
19. Huisarchief Davina; in het bezit van de heer B.G. Cromhoff te Deurningen. In afschrift aanwezig in de Oudheidkamer Twente te Enschede.
20. zie nr. 17. Not. aktie dd. 19-10-1770, inv. nr. 24 1 a 001 nr. 83. (Verkoop door het kapittel aan baron Du Tour).
21. Vergelijk: prof. dr. B.H. Slicher van Bath 'Een samenleving onder spanning, geschiedenis van het platteland in Overijssel', Van Gorcum Assen 1957. Blz. 604 gegevens over lonen in die tijd.
22. zie nr. 21. Blz. 679 t/m 681.
23. H. Sannes 'Het heerlijk leen Nijefenne', in 'De Vrije Fries', deel XXVIII, afl. IV, blz. 509 t/m 515.
24. Zie mijn stukje 'Het verdwenen Stiftsarchief en hulp uit Ootmarsum' in 'Heemkunde', nr. 11 (1984) van de vereniging heemkunde te Weerselo. (Als Drôghoorn de sterfdatum correct weergeeft, dan overleed baron Du Tour echter donderdag 12 mei 1785).
25. Vergelijk: mr. P.G. Aalbers 'Het einde van de horigheid in Twente en Oost-Gelderland 1795-1850', Walburg Pers Zutphen 1979.
26. Tot nu toe werd Landreben verondersteld Guillaume te heten. Hij tekende 'Guil: Landreben'. In twee brieven van ± 1716 en van kort voor zijn dood, noemt hij zich zelf echter Guilliam. Op zijn in het Latijn gestelde dissertatie wordt hij aangegeven als 'Guilielmus'. Zie: gem. archief Oldenzaal, inv. nr. OK 458.
27. In het bezit van de heer B.G. Cromhoff te Deurningen. J.J. van Deirse schreef over dit dagboek in de Tubantia van 1 maart 1919 af.

De Schulenburg bij Almelo

Even buiten de nieuwe Almelo'se stadswijk 'Aalderinkshoek', in het gebied tussen de Schuilenburgsingel, het Twente-Rijnkanaal, de spoorlijn Almelo-Wierden en de Wierdensestraat ligt in het vlakke weideland een enigszins achtvormige verhoging: de Schulenburg, in het Almeloos 'n Schoelbargaaskaamp'. Hij bestaat uit twee ovale tot ronde heuvels gescheiden door een laagte. De as loopt nagenoeg west-oost met een geringe afwijking noordwest-zuidoost. Het westelijk 'rond' is kleiner en hoger dan het oostelijk, met vrij steile taluds. Boringen in 1969 gaven aanwijzing,

dat de inzinking tussen beide - in de oppervlakte gezien tevens een insnoering vormend - oorspronkelijk een tussengracht kan zijn geweest. De gracht(en) om de beide heuvels zijn in de loop der eeuwen goeddeels dicht geraakt en nog steeds als vage inzinkingen herkenbaar. Of er eens een tweede gracht rond het geheel heeft gelopen, is niet meer met zekerheid vast te stellen.

De laatste tijd heeft deze Schulenburg, al dan niet samen met de Huneborg te Volthe onder Weerselo, enkele keren in geschrifte

De Aalderinkshoek en de Schulenburg.

Het gedeelte tussen de spoorlijn en de Wierdensestraat, ten westen van de Schuilenburgsingel vormt de tegenwoordige stadswijk 'Aalderinkshoek' en is geheel door bebouwing ingenomen. Alle boerderijen zijn verdwenen.

de aandacht gekregen ¹⁾. Overigens, de eerste die er over schreef, was de Almelo-se amateur-historicus G.J. Eshuis ²⁾. Hij had bij zijn speurtochten rond de stad in 1948 ook deze plek nauwkeurig bekeken en er in pas omgeploegde grond scherven van kogelpotten en Pingsdorf aardewerk gevonden alsmede wat vuurstenen werktuigjes. Bij navraag bleek de overlevering bij omwonenden van een 'kasteel' te gewagen; de zegsman, Hammink van de boerderij Schuilenberg, had naar zijn zeggen eens bij het maken van een perskuil ongeveer midden op het hoogste gedeelte een karrevracht stenen en veel scherven van zwart en grijs aardewerk uit de grond gehaald. In 1950 groef Eshuis zelf een proefgaatje. Voor zijn bevindingen laten we hem nu zelf aan het woord:

Bij 't graven van een gat van bijna 'n meter in 't vierkant, constateerde ik de volgende bijzonderheden: De bovenste laag, bestaande uit humusrijke bouwgrond, had een dikte van plm. 60 cm. In het onderste deel van deze laag vond ik nog enige scherfjes van (vermoedelijk) 17^e eeuwse aardewerk.

Daaronder trof ik een gemengde grondlaag van plm. 80 cm. dikte. 't Leek wel of deze laag er indertijd met manden was opgebracht, gezien de grove kruimelstructuur van de diverse zandsoorten, zwart, geel, wit-grijs en bruin.

Onder deze laag vond ik het vroegere bewoningsvlak terug.

Een tamelijk vaste, naar het leek dichtgespoelde bodem, bezaaid met houtskool en beenderresten van runderen en schapen. Verder scherven van grove kogelpotten, een paar vierkante spijkers benevens een stukje ijzerbeslag. Bovendien vond ik op dit oorspronkelijk woonniveau, zoals ik het maar zal noemen, nog scherven van veldkeien en een brok tufsteen.

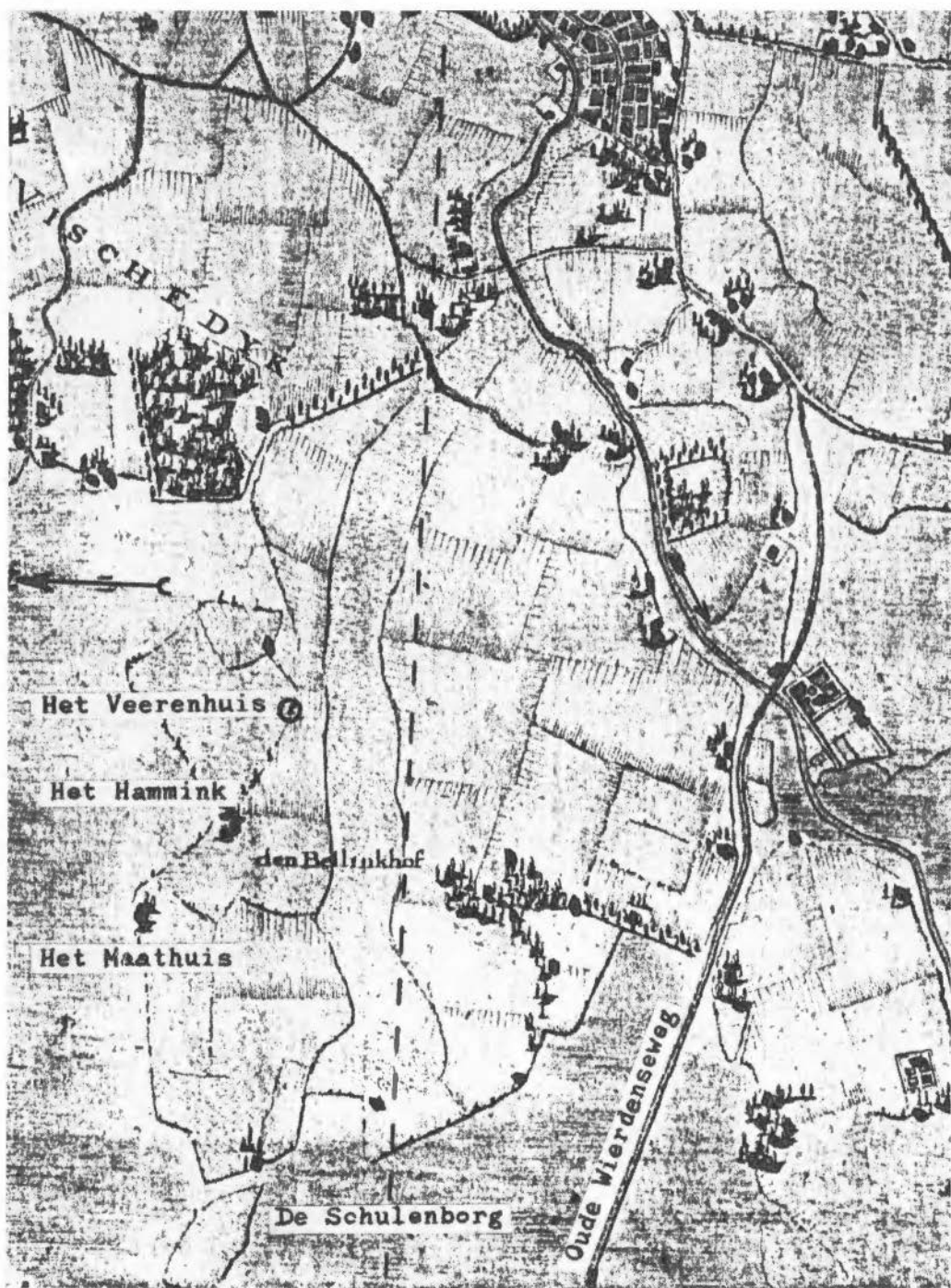
Dit oud bewoningsvlak bleek echter niet het oorspronkelijk bodemniveau van voor de aanleg te zijn. Verder gravende vond ik namelijk weer sporen van op-

hoging en egalisering.

Bij een proefgraving aan de kant van de vroegere gracht, bleek dat hier die bontgekleurde, later opgebrachte grond niet aanwezig was. De grond had hier een egaal grijs-zwarte tint.

Dit wees er op, dat de eerste aanleg van deze (voor haar ophoging) nagenoeg vlakke schans, een omwalling moet hebben gehad die voornamelijk bestond uit plagen.

Negentien jaren later kon Eshuis weer enkele bodemvondsten doen, nl. toen landmeters voor bodemkartering boringen verrichtten ³⁾. Hierbij stuitte men enkele keren op hout. Behalve een erts-smeltoventje uit later tijd leverde de gegraven kuil ook nog een handvol kogelpotscherven en een paar brokken ijzersvlak op, alsmede enkele brokken tufsteen. Tufsteen, Pingsdorf-en kogelpotscherven wijzen op een periode van de 10^e tot de 13^e eeuw. Zeker de eerste van de drie duiden er, als zuivere importproducten, tevens op dat deze plaats redelijk bereikbaar was, hetzij over land, hetzij over water. Het laatste zou toen nog slechts over het traject IJssel-Vecht-Regge-(Almelo)Aa hebben kunnen plaats vinden, een wel erg grote omweg. Aannemelijker lijkt de aloude (handels)weg vanaf Deventer langs Wierden en verder misschien in droge tijd over land maar anders ook over de Aa er naartoe. Deze Aa liep vroeger noordelijker dan thans met een grote boog onder langs de Aalderinkhoek langs het Veerenhuis en ook de Schulenburg en boog voor Wierden weer zuidwaarts richting Regge. Bij het Veerenhuis kon een 'veerschuit' aanleggen, die op Wierden voer en daar zijn aanlegplaats had op het 'Voortje' ten oosten van het dorp (ten noorden van de tegenwoordige begraafplaats). Pas in de 15^e eeuw is aan deze 'veerdienst' een einde gekomen. Allereerst werd in 1405 overeengekomen, een weg aan te leggen over Den Ham en Daarle (het 'Daarler vonder') naar Almelo ⁴⁾. In het betreffende stuk is sprake van het 'veerschap tot weder

De Aalderinkshoek en de Schulenburg (Hottinger ± 1783).
 ---- Traject van de tegenwoordige Wierdensestraat.

voert' (het veer van Almelo tot de Wierdense Voort), waarvan de tolopbrengsten voor de heer van Almelo nu wel zouden teruglopen maar waarvoor hij geen tol mocht heffen op de nieuw aan te leggen weg, doch een redelijke schadeloosstelling zou kunnen eisen. Nog op de militaire kaart van Hottinger van plm. 1783 is te zien, dat het gebied tussen de Almelse Aalderinkshoek en Wierden één groot moeras was, waarin de Schulenburg als uiterste punt naar het westen uitstak. In 1476 werd door de heer van Almelo de grote noordwaartse bocht van de Aa afgesneden door het (laten) graven van de 'Nije Grave' ongeveer vanaf - naar de huidige toestand gerekend - het begin van de Oude Wierdenseweg pal westelijk naar de Regge ⁵. De Oude Graven of Aa verviel daarna van lieverlede tot een slotenstelsel, vóór de stadsuitbreidingen soms nog goed herkenbaar.

De naam 'Schuilenburg' is, gezien over wijde omgeving, geen eenling.

1. Aan de Oude IJssel ligt in de buurt van Silvolde, het goed van die naam, waarop eens een kasteel stond, dat in 1945 werd verwoest en waarvan nog slechts enkele muurresten over zijn.

2. Aan de Regge bij Hellendoorn lag het kasteel Schuilenburg. Het heette echter oorspronkelijk Ter Molen ⁶. In de 14^e eeuw trok ene Sweder van Schulenberg, afkomstig van het kasteel aan de Oude IJssel, naar Ter Molen en huwde met Hade-wich, de laatste erfdochter-Ter Molen. Maar eerst in de 17^e eeuw heet het Hellendoornse kasteel naar dit geslacht 'Schuilenburg' ⁷).

3. Aan de Vecht even boven Neuenhaus lag een Schulenburg bij het dorp Esche, Niedergrafschaft Bentheim. Dit goed is echter ontstaan uit de Schultenhof te Veldhausen. Het kreeg zijn latere naam van Sweder van de Schulenburg, die eind 15^e eeuw huwde met de erfdochter Von Dem ⁸).

4. In Berkum, ten noordoosten van Zwolle,

lag eens het huis Campherbeek, dat blijkens het eerder aangehaalde artikel van R. van Beek een huis Schulenberg als voorganger zou hebben gehad, vermeld in de 14^e en 15^e eeuw ⁹).

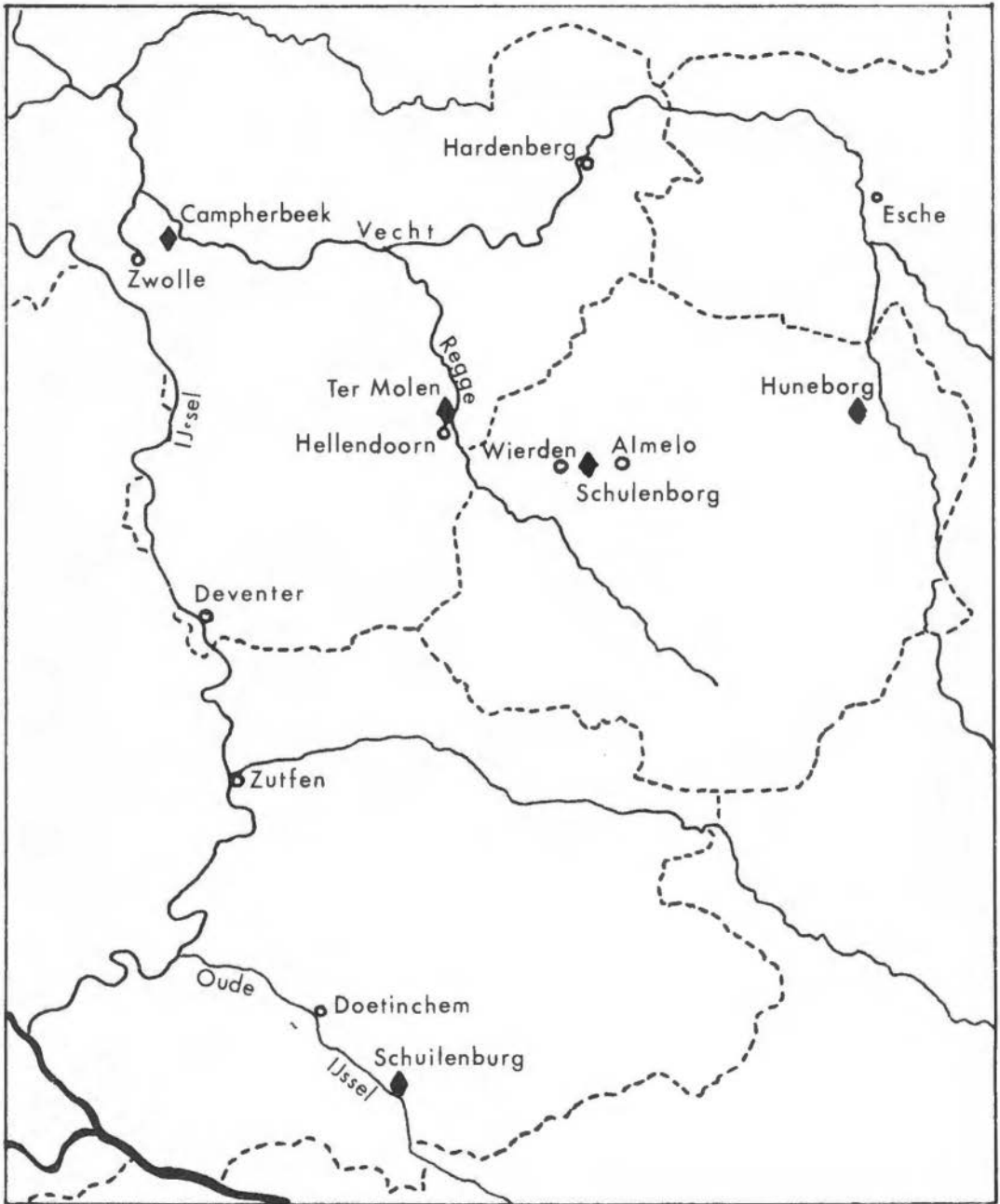
Er bestaat een aantal historische bronnen, waarin gebeurtenissen rond een Schulenburg uit de jaren 1123 en 1227 worden beschreven.

I. Het jaar 1123

1. De 'Annalista Saxo', een Latijnse kroniek over de jaren 741-1139 (Uitg. Monumenta Germaniae Historica, dl. VIII, Scriptores VI; Hannover 1844). Deze is waarschijnlijk geschreven door Arnold, Abt van Berge en Nienburg, die er rond 1140 mee begon (1139 of 1144) ¹⁰). Het is de oudst bekende kroniek en er wordt o.m. uitvoerig in verhaald, hoe vijandelijkheden tussen de Duitse Keizer en de bisschop van Utrecht in laatstgenoemde stad leidden tot een complete 'oorlog' om een Sculenberg. De uitgever noteert hierbij: 'Schulenburg in territorio Bentheimensi', wat - zoals we reeds aantoonde - onjuist is. Hieronder laten we het volledige verhaal in vertaling volgen ¹¹). Eén regel voor ons verhaal begint met 'A. di. 1123' met als noot 'datzelfde was ook reeds te lezen in 1122', waaruit blijkt dat het Kerstfeest, waarmee het verhaal start, nog in 1122 moet worden gerekend.

(pag. 759, regel 3-10)

'Keizer Henricus vierde de Geboorte des Heren te Utrecht. Gedurende de feestdagen ontstond er om de een of andere reden een gespannen verhouding tussen de hofhouding en de dienaren van de bisschop, die zelfs zo hoog opliep, dat het gehele hof evenals de stad in opschudding geraakte en van beide kanten gewapende troepen met elkaar in botsing kwamen. Er ontstond een verward geschreeuw, als zou er door de Utrechtenaren een samenzwering tegen de keizer zijn gesmeed; en toen de ene partij er op los stormde en de andere zich teweer stelde kwam het tot een hevig gevecht, zozeer zelfs, dat er velen sneuvel-

Ligging der verschillende 'Schulenburgen' (Schaal 1:600.000).

Gezicht op de hoogste heuvel vanuit het zuidwesten. (Foto H. Hagens)

den, een tamelijk groot aantal verdedigers gevangen werd genomen en de overigen in een nabij staande zeer sterke toren hun toevlucht zochten. Zelfs werd bisschop Godebaldus in hoogst eigen persoon op aantijging van deelname aan een samenzwering en deswegen van majesteitschennis beschuldigd, gevangen gezet; beboet met een grote som gelds werd hij daarvan later met veel moeite vrijgekocht, mede door tussenkomst van vele vorsten van zijn aanhang en met name van Fredericus, aartsbisschop van Keulen'.

(pag. 759, regel 36-48)

'Omstreeks Pinksteren trok de keizer naar

de westelijke grenzen; om Godebaldus, bisschop van Utrecht, een hak te zetten belegerde hij de Sculenberch. Maar hertog Liuderus en Teodericus, bisschop van Münster brachten haastig een leger bijeen en trokken op tegen de keizer om het voornoemde kasteel te ontzetten en korte tijd later lagen de legers, na het opslaan van kampementen, tegenover elkaar. Het tussenliggende moeras verhinderde een treffen. Tenslotte brak Liuderus zijn kamp op en trok op tegen Deventer in de hoop dat zodoende de keizer van de belegering zou wegtrekken en hem een gelegenheid tot een gevecht zou bieden. Enkelen toch van

de troepen van de bisschop van Münster vielen genoemde stad binnen op zoek naar buit, bestormden de wallen en vernielden het grootste deel van de bolwerken. Evenwel verzetten de bewoners zich fel, zoals de omstandigheden vereisten, wierpen hen terug en nadat ze aanzienlijke verliezen hadden geleden sloegen ze in de directe nabijheid een kamp op. Toen de keizer dit hoorde, verliet hij het kasteel om Deventer te hulp te komen. De kasteelbezetting werd van de belegering verlost. De hertog verkwikte de mannen op het kasteel en voorzag het van levensmiddelen. Hierna keerde hij terug naar huis, hij had zijn doel bereikt’.

(pag. 760, regel 17-19)

‘Godebaldus, bisschop van Utrecht, verkreeg van de keizer gratie door tussenkomst van de keizerin, terwijl ook de vor-

sten zich veel moeite getroostten. De Sculenberch werd platgebrand’.

Deze oorlog werd kennelijk wel van belang geacht, want in een beschrijving van Liuderus’ grote daden, gegeven bij het verhaal van zijn kroning tot Duits keizer, wordt ook verteld:

(pag. 762, regel 55-57)

‘Evenzo had hij bij de Sculenberch de keizer, die genoemd kasteel belegerde, zelf belegerd en gedwongen, de belegering af te breken, had het kasteel en de soldaten van levensmiddelen voorzien en was als overwinnaar vertrokken’.

2. *Historia Episcoporum Ultraiectensium*, door Wilhelmus Heda (gest. 5 Oct. 1533), uitgegeven en geannoteerd door A. Buchelius, Utrecht 1642. De Latijnse tekst vertelt van de gebeurtenissen in Utrecht en wel: ‘In diezelfde tijd vierde Keizer Henri-

De westelijke rand van de hoogste heuvel. (Foto H. Hagen)

cus het Pinksterfeest (Pentecosten) te Utrecht'. Er ontstond een oproer tijdens de mis in de Dom, door toedoen van zekere Giselbertus, die een felle haat jegens de bisschop koesterde. Over de toedracht wordt verhaald, maar niet over de Schulenberg-oorlog. Heda haalt een oudere kroniek aan, nl. van Abbas Urspergensius: 'In 1123 vierde Keizer Henrik de Geboortedag des Heren te Utrecht'.... en verder de historie van de ongeregelde heden en van de gevangennamen van de bisschop, die later, met name door tussenkomst van bisschop Frederik van Keulen tegen betaling van een grote som gelds vrij kwam.

3. Kronijk van Arent toe Boecop. Uitgegeven door het Historisch Genootschap te Utrecht (1860). Deze kroniek kwam gereed in de jaren 1580. De transscribent wijst op het zeer moeilijk leesbare handschrift en dit zal wel oorzaak zijn van enkele fouten en onbegrijpelijkheden. Zo staat er het jaar 1121 i.p.v. 1123. Boecop vertelt dan: 'Dye kesser worde den byschoep van Uttert oik ghefenckelick ghebrocht, dye hem in bewarenisse hen leyt setten; dan nyet langhe daernaes ys dye byschoep van Uttert wyt dye ghefenckenisse ghebroecken und vlocht over dye stadt mueren van Uttert und ys alsoe ontcoemen'. Dus hier geen hoge boete en vrijkoop maar een spectaculaire daad: een ontsnapping. Verder lezen we dan:

Als dye byschoep van Uttert aldus wyt dye ghefenckenisse was ghebroecken und den kesser ontcoemen, hefft kesser Henderick dat huys ter Schullenborrich belecht; doe heft Lotarius hertig van Saxen, dye nae kesser worde, dye byschoep van Monster und andere herren und vrenden des byschoeps van Uttert sanderhandt voelle rutteren und knechten an laten nemen om dat slot ter Schullenborrich toe ontsetten.

Dye hertig van Saxen ende dye byschoep van Monster toeghen myt hoer chrisluden int lant van Ouerijssel, slaen hoer leger int velt nyet wyt van des kessers leger; ende tusschen beyden legers was

een veen, alsoe dat sye nyet wel an mencanderen coemen costen; doe brack dye hertig van Saxen ende dye byschoep van Monster hoer legers op, und leden sich voer dye stadt van Deunter, op dat sye plasse ende orsake mochte cryghen omme mytten kesser toe slaen ende dat huys Schullenborrich t' verlaten, ende alsoe van den beleghe verlossen. Ten lesten ys dye kesser van dat slot ghetoeghen und heff dye stadt van Deunter ontsettet. Ende dye hertig van Saxen hefft doe dat huys ghespissiget.

Doe ys dye kesser weder bynnen dye stadt van Uttert ghetoeghen und ys aldaer, int jaer 1125, ghestoruen; und syn inghedomte worde aldaer in dye Domkerrichke int middel van dat koer begrauen.

4. W. Nagge, *Historie van Overijssel*, dl. I; Uitg. J. Nanninga Uitterdijk, Werken v.d. Ver. tot Beoefening van Overijssels Regt en Geschiedenis, 1915. W. Nagge was predikant te Twello vanaf 1638 en stierf in 1690. Hij kwam met zijn 'Historie' gereed vóór 1678. Zijn verhaal luidt als volgt:

Oproer binnen Utrecht

Int jaer onses Heren 1123 omtrent den dagh der geboorte Christi was Keiser Henrick binnen Utrecht, alwaer uit een geringe oorsaecke een groten twist ontstont tusschen het hofgesin van den Keiser ende die dienaers van den Bisschop van Utrecht, waerop een groten oloop is gevolgt, selfs van de burgeren der stadt, van welke eenige sijn dootgeslagen ende veel andere gevangen genomen. Die Bisschop selver worde oock gevangen, als schuldig van ontrouwe tegens den Keiser.

Schulenburg belegert

Die Chronijcke van Hollant, doet hierbij, dat de Keiser tot versmadinge des Bisschops dat huys te Schulenburg, gelegen tot Hellendoorn in Sallant, heeft belegert. Waertegen Lotharius, (die naemaels Keiser worde, ende een broeder was van Petronella Gravinne van Hol-

lant) mit den Bisschop van Munster een machtig leger heeft te velde gebracht, om den Keiser van den Schulenburg te verdrijven waeromme sij haer leger dichte bij des Keisers leger hebben neergeslagen, maer om die broecken ende moerassen die tusschenbeiden lagen, konden beide partijen malckanderen niet aantreffen. Hartogh Lotharius siende, dat hij aldaer niets konde uitrichten, heeft de Keiserlicke borgt belegerd, om den Keiser door dit middel van den Schulenburg af te trecken.

Deventer belegerd

Des Bisschops ende Hartogs krijgslieden, bestormden die borgt, ende klommen vechtenderhand op die muiren, doch worden mannelick van des Keisers volck teruggedereven. Die Keiser horende dat grote geweld dat sijne vijanden op sijn slott deden, ende den noot waerin sijn volck geraeckte, heeft den Schulenburg verlaten, opdat hij haer mochte verlossen. Ondertussen Hartog

Lotharius sulx verstaende is van Deventer opgebrocken, ende versach de Schulenburg mit alle nootdrift ende is alsoo mit sijn krijgsvolck vertrocken. Als nu dese partijen niet anders dan landbederven hadden uitgericht, is endtlick dese twist neergeleit, ende door intercessie van vele Lantsheren ende voornamelick van Frederick den Bisschop van Colen, is die Bisschop van Utrecht, mits betalende tot rantsoon een groote somme geldes, uit sijn gevanckenisse ontslagen.

5. Anonymi Chronicon Transisalaniae (ongedateerd, wsch. 17^e eeuw), uitgegeven in: G. Dumbar, Analecta, dl. II, Deventer 1721. Dit verhaalt kort en krachtig: '1123 is den Schulenborch door Keiser Henrik belegerd, doch verlaten door de belegeringe van Deventer door Hertoch Lotharius'.

Slot volgt

H. Hagens

Gedeelte van de oude loop van de Aa, op de achtergrond het Veerenhuis. Gezien vanaf de Wierdensestraat. (Foto G.J. Eshuis)

Vanaf hetzelfde punt: de eerste huizenbouw in de stadswijk Aalderinkshoek. Links is nog juist het Veerhuis te zien. (Foto H. Hagens)

Voetnoten:

1. I.A.D. Verlinde, Datering en identificatie van twee Twentse vluchtburchten; in: 't Inschrien October 1975, pag. 59-64
- II A.D. Verlinde, R.A. v. Zuidam m.m.v. T. Bruins, De Huneborg bij Ootmarsum, een vroege bisschoppelijke burcht aan een voormalige Dinkelloop; in: Geografisch Tijdschrift XII 1978, nr. 5, pag. 396-405
- III F. van Beek, Schuilenburg, Berkum, gem. Zwolle; in: Versl. Meded. Overijssels Regt en Gesch. 97, 1982, pag. 204-206
2. G.J. Eshuis, Het geheim van de Schuilenberg en van de 'Huneborg' in 't algemeen; vier artikelen in Dagblad van het Oosten, Juni 1952
G.J. Eshuis, 't Geheim van de 'Schulenburg', drie artikelen in Dagblad van het Oosten, December 1962
3. G.J. Eshuis, Artikel betr. opgraving in November 1969, in Dagblad van het Oosten, 6 November 1969
4. Deductie van de Rechten en Gerechtigheden der Heerlykheid Almelo. Harderwijk, 1749. Oorkonde 1405 afgedrukt onder STUKKEN EN BYLAAGEN, pag. 167-169
5. G.J. ter Kuile sr., Twentsche Eigenheimers, 2^e dr. Almelo 1947, pag. 385-390, hoofdstuk 'Nieuws uit oeroude brieven'
6. F.A. Vening Meinesz, Het Kasteel Schulenburg bij Hellendoorn, vroeger Ter Molen geheten; in: Versl. Meded. Overijssels Regt en Gesch. 73, 1958, pag. 95-112
7. H. Hagens, Molens Mulders Meesters, Hengelo 1979, pag. 324
8. R. vom Bruch, Die Rittersitze des Emslandes, Münster (i.W.) 1962, pag. 195-197
9. Zie noot 1-III
10. Lexicon des Mittelalters I, Münden 1977-1980, pag. 1006
11. Met zeer veel dank aan prof. dr. G.J.M. Bartelink te Nijmegen voor zijn bereidwilligheid, de vertaling door te nemen en te corrigeren

Kanttekening bij 'In den Hew'

Ondergetekende wil reageren op het artikel 'In den Hew' in *Inschrien* juli '83 blz. 45. Volgens het schattingsregister van 1475 lag Heddene (= Groot Hedde) in de marke Hengevelde en Lutlike Heddene (= Lutlike hedde) in Goor. Houwhedde wordt nog niet genoemd. Wel in 1601. ik las met verbazing dat er in 1772 al een 50e penning werd geheven in Kedingen. Zou dit in de rest van Twente net het geval geweest zijn of is het jaartal 1172 verkeerd? In 'Overzicht van de voornaamste bronnen voor genealogisch onderzoek in het Rijksarchief in Overijssel' - een uitgave van de Nederlandse genealogische vereniging in amsterdam - staat op blz. 5. dat de 50e penning in 1722 is ingevoerd. Bovendien is 1172 ook onwaarschijnlijk, omdat Houwhedde niet genoemd wordt in het schattingsregister van 1475. het is jammer, dat de heer J. van Hövell niet vermeldt onder welke marke Houwhedde in 1601 valt. Uit betrouwbare bron weet ik dat Houwhedde in (Kerspel) Goor ligt, wel dicht bij Hengevelde. naar mijn bescheiden mening zou het vermelde in bovenstaand artikel 'Houwhedde lag in het gericht Delden, buurschap Hengevelde' fout zijn. Groot Hedde ligt in de oude marke Hengevelde, zoals boven vermeld. Misschien dat de markegrens zich daar heeft gewijzigd?

H. Engelbertink

Gehoord en gelezen

Couranten

Twentsche Courant 1984/1985

3.12 Midwinterhoorn klinkt weer over Twente-land; 6.12 Westerveldmöl is weer in oude luister hersteld (Tilligte); 15.12 Een kindelien so lovelik; 31.12 Zilveren midwinterhoorn opnieuw naar Saasveld; 2.1 Geschiedenis Irene: glorie en triestigheid (Enschede); 7.1 Saasveld weer opnieuw op voorgrond in mirreweenter; 15.1 Voormalige havezathe door brand verwoest (Borg Beuningen); 16.1 Enschede verwelkomt bevrijders opnieuw; 19.1 100 jaar strijd tegen het vuur (brandweer Enschede); 25.1 Hofdag herleeft op Espelo; 26.1 Eigenaren Hoge Boekel pal voor natuurgebied; 2.2 In eerste helft negentiende eeuw Oldenzaal smerigste stad van Nederland; 9.2 De geschiedenis van 't Leev'n Heerk'n en Siene met de Kont.

Tubeantia/Dagblad van het Oosten 1984/1985

30.11 Plannen voor een oorlogsmuseum in Twente of Achterhoek; 1.12 Nieuwe actie Stadsherstel met boekje 'Hoofdstraat' (Almelo); 6.12 Amateurhistoricus Wennekink succesvol speurder; 6.12 Tien mille binnen voor herstel van Wissinks Möl; 8.12 Gezicht van 'De Zuidmolen' sterk veranderd (Enschede); 14.12 Zaal met klederdrachten in Rijksmuseum Twenthe; 17.12 Dertig jaar geleden begon ruilverkaveling (Vriezenveen); 22.12 De onstuitbare opmars van de 'kuierdraad' in Enschede; 24.12 Eens bloeiden er duizendshonen in den Mooyen Hof. Toen was er de Mooienhofstraat. Maar de Boulevard slokte alles op; 28.12 Langs oude boerderijen rond het dorp Geesteren; 29.12 'De broeders van Twente' Waarom hebben we r.k. en prot. dorpen?; 31.12 Zilveren hoorn ging weer naar Saasveld; 2.1 Twentse folklore niet van Zwitserse makelij; 7.1 Reuzekel is geen deel van een hunebed' (Markelo); 12.1 Trein van heren tufte in 1935 voor het laatst (Neede-Hellendoorn); 15.1 Rijssense Roomse kerk heeft oeroude historie; 22.1 Branden blussen gebeurde op basis van noaberplicht; 25.1 Actie voor aankoop landgoed Hof Espelo; 2.2 'De ongeordende wereld' van fotograaf Nijhof (Vriezenveen); 7.2 Stichting Schaeppmanmuseum nu een feit (Tubbergen); 31.2 Over Marga Minco en de geschiedenis van de Joden in Twente; 16.2 Honderdjarig Redemptoristenklooster nog altijd herkenbaar in Ariënstehuis (Enschede); 16.2 Heuvels Nijverdal door reus met lekke zak zand gevormd; 18.2 De vicarie is klaar (Stift Weerselo); 19.2 Almelse klederdracht 'sober en stijf'; 19.2 Enschedese sergeant sneuvelde op 10 mei 1940 nabij Meppel;

Serie 'tekenend voor Almelo': 1.12 Meulenbeltfontein bezuinigt; 8.12 Een spoorbrug over een kanaal;

15.12 Speels beeldje in de vernieling; 22.12 Almelse moskee was 'n primeur; 29.12 Antennewoud op Castelloflat; 5.1 Het Kolkje in winterkleed; 12.1 Naamgevers van de Haghoek; 19.1 Westeres, wijkje met sfeer; 26.1 Heeft Wevershuisje toekomst?; 2.2 Een villa nu riant kantoor; 9.2 Sfeer op het oude Kerkplein; 16.2 Oud hek tussen kerk en beek.
 Serie 'De Kapsweg' nr. 1-6, 12.1 - 16.2.
 Serie 'Voorwerp van de maand uit het Rijksmuseum': 15.12 (7) Missaal uit 1457; 26.1 (8) Panelen uit kasteel Saasveld zaten aan een boerenkist.
 Serie Z.O. Broek Roelofs, 'Hammer Historie': 22.12 Het 'schiereiland Den Ham' vlak na de ijstijd; 24.12 't Leven van de keuters in buurtschappen; 27.12 De verheffing van Den Ham tot kerkdorp; 28.12 Landbouw belangrijke inkomstenbron; 29.12 Den Ham: beste school uit vijfde district; 31.12 De kale soberheid van 't dagelijks leven; 2.1 De Twentse thuiswevers van Mageleres.

Tijdschriften

Na telefonisch overleg te raadplegen in de bibliotheek van de Oudheidkamer Twente

Heemkunde, gemeente Weerselo, no. 12

H. Engelbertink, *Marke Rossum, deel II*, p. 12-16.
 Sct., *Een gietijzeren levensboom*, p. 16-17.
 L.A. Blenke, *Weerselo en het kanalenplan van eertijds (vervolg)*, p. 18-21.
 B. Wolbert, *Het erve Wolbert te Lemselo; Een poging tot geschiedschrijving*, p. 22-28.

Nederlandse Genealogische Vereniging-afd. Twente, 1985, no. 1. en 2.

H. Stubbe, *Naamsveranderingen*, p. 10-13 en p. 32-34.

Oald Hengel, 1984, no. 6.

J. Schwertasek, *Albert Gerard Hulshoff Pol*, p. 81-83.
 H. van Baaren, *Veertig jaar geleden vielen bommen op Hengelo*, p. 84-85.
 H.J. Eissing, *Nageljongen (II)*, p. 91.
 J. Niks, *Marke Hasselo XLIV*, p. 93.
 Anoniem, *Hengelo-Feuilleton*, p. 95.

Oald Hengelo, 1985, no. 1

H. van Baaren, *Veertig jaar geleden vielen bommen op Hengelo*, p. 1-2.
 G.A.B. Nijhuis, *Over het schenken van klandestiene jenever op het Hesselder (vervolg)*, p. 4.
 F.H. Hoolt, *Weefspoelen van Telóken*, p. 5.
 J. Niks, *Marke Hasselo XLV*, p. 7.
 M. Staal, *Hengelo's Educatief Industriemuseum*, p. 9-11.
 H.A. Kleerebezem, *Aspecten van de industriële revolutie*, p. 13.
 Red., *De cichoreifabriek van Haarhuis en het garenen bandwinkeltje van twee onbekende dames...*, p. 15-16.
 H. Reynders, *Een drie-markenpunt*, p. 19.

't Onderschoer, Heemkunde Denekamp, 1984, no. 4.

H. Boink, *Lijst van emigranten 1847-1909*, p. 21-24.
 H. Asma, *Uit Denekamps kerkgeschiedenis*, p. 27-32.
 J.A. den Ouden, *Eiferinksdiek*, p. 33-36.
 E. Bos-Hermelink, *Wijkverpleegster op het platteland (5)*, p. 37-39.
 H. Asma, *Kerst/Oud en nieuw/Vroeger*, p. 40-45.
 H. Boink, *Burgemeester Wynia (4 slot)*, p. 46-54.
 P. Oomes, *Naar Breklenkamp (per auto)*, p. 55-60.

Old Nee, 1985, no. 15.

R. de Jong, *De klokken van Neede, deel 2*, p. 4-11.
 G.A. Hemelman, *Een jaar spitten rond 'Huize De Kamp'*, p. 12-15.
 J.Th. Gantvoort, *De Gantvoorten in Neede (I)*, p. 17-22.
 J.A.M. Dievelaar, *Eiercollecte*, p. 23-25.
 H.H. Agterhof, *Overtredingen der belastingwetten door Needenaren*, p. 30.

Op de bres, Behoud Delden, 1985, no. 1.

I. Kersing-Blok, *Museum*.
 Anoniem, *Het college van schepenen en raad*.
 Anoniem, *De middeleeuwse samenleving in Stad Delden*.

Overijssels Contactbericht, 1984, no. 4.

E.D. Eijken, *Verslag van het forum, gehouden op 3 september 1983 ter gelegenheid van het 125-jarig jubileum van de VORG*, p. 156-163.
 L.H. Maas, *Veldnamenonderzoek; wenken betreffende optekentechniek*, p. 175-177.

N.B. Overzichten van de tijdschriften in Salland en de Kop van Overijssel zijn opgenomen in de uitgave van de Culturele Raad, 'Overijssels Contactbericht'.

- BOEKEN - topografie nederl., gesch., literatuur etc.
- oude boeken in leer en perkament.
- PRENTEN - oude kaarten van overijssel, nederland
en overige landen.
- gemeentekaarten van overijssel.
- orig. handgekl. bloemen etc.
- INLIJSTEN van al uw prenten, foto's, diploma's,
handwerken etc.
- BOEKENZOEKDIENST.
- INKOOP van boeken, prenten en ansichtkaarten.

Twents Antiquariaat

Walstraat 10 Enschede
Telefoon 053-305597

Een inschrien is een vakje in de tuigkist waarin waardevolle zaken werden bewaard.

Kopij inzenden aan:

J.J.H. Meijer, Olde Meulenweg 2, 7554 RL Hengelo, tel. 074-912851

Redactie: J.J.H. Meijer, Hengelo, eindredacteur

A.J. Brunt, Delden

A. Buter, Borne

H.H. Hagens, Almelo

J. Overbeeke, Haaksbergen

Th.L.M. van Stapele, Hengelo

Administratie:

't Inschrien, p/a Rijksmuseum Twente

Lasondersingel 129, 7514 BP Enschede

Postrekening nr. 832196 t.n.v. de penningmeester v.d. Oudheidkamer Twente

Bank: Algemene Bank Nederland N.V., Enschede rek. nr. 59.27.45.651

Abonnementsprijs f 15,- per jaar

Losse nummers f 5,- (exclusief portokosten).

Uitgave van de Vereniging Oudheidkamer 'Tweinte'

Overname van de inhoud, in welke vorm dan ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.